

Manuela Tăbăraș

Contractul de vânzare și contractul de schimb

O abordare monografică

Subsecțiunea 10Contracte cu caracter intuitu persoane și
contracte fără caracter intuitu personae

16. **În funcție de calitățile cocontractantului¹, contractele se grupează și se divid în:** ^{1°} *Contracte cu caracter intuitu personae* și ^{2°} *Contracte fără caracter intuitu personae*. Este un contract intuitu persoane cel încheiat în considerarea unor caracteristici particulare ale cocontractantului. Este un contract fără caracter intuitu persoane cel în care caracteristicile cocontractantului nu reprezintă un element esențial.

♦ Paragraful 1.**Importanța clasificării**

1°. Error in personam. Eroarea asupra identității persoanei sau asupra unei calități a acesteia va atrage anulabilitatea contractului [art. 1.207 alin. (1), (2) pct. 3 C. civ.]. În cazul contractelor care de regulă nu au caracter *intuitu personae*, părțile sunt libere să esențializeze anumite caracteristici ale cocontractantului. De asemenea, caracterul *intuitu personae*, vom vedea că impactează uneori existența unor drepturi legale de preempțiune [e.g., art. 20 din Legea nr. 17/2014] sau justifică în cazul contractului de vânzare un preț relativ inferior față de valoarea de circulație a bunului.

2°. Încetarea contractului. În contractele care au caracter *intuitu personae*, legea vede în decesul unuia dintre cocontractanți o cauză de încetare a contractului mai mult [art. 2.030 alin. (1) lit. c), teza I, 1.834 alin. (1) C. civ.] sau mai puțin [art. 1.834 alin. (2)–(3) C. civ.], abruptă.

Subsecțiunea 11Contracte constitutive, translativ și declarative de drepturi

17. **După criteriul efectelor lor, contractele pot fi clasificate în:** ^{1°} *Contracte constitutive de drepturi*, ^{2°} *Contracte translativ de drepturi* și ^{3°} *Contracte declarative*. Este constitutiv contractul care dă naștere unor drepturi și obligații noi. E.g.: contractul de locațiune care dă naștere unui drept de creanță nou în patrimoniul locatarului. Este translativ contractul care realizează un transfer al unui drept patrimonial dintr-un patrimoniu în altul. E.g., contractul de vânzare. Este declarativ de drepturi contractul care consolidează drepturi și obligații existente. E.g., contractul de tranzacție prin care se recunoaște un drept născut anterior.

♦ Paragraful 1.**Importanța clasificării**

1°. Efectele în timp. Contractele constitutive și cele translativ produc efecte numai pentru viitor (*ex nunc*), iar contractele declarative produc efecte și pentru trecut.

¹ Pentru această clasificare a se vedea e.g., M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală*, V. II (2018), p. 312–313. Pentru clasificarea actelor juridice în acte *intuitu personae* și acte *intuitu rei*, a se vedea: Șerban Diaconescu, Paul Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2023, citat în continuare Ș. Diaconescu. P. Vasilescu, *Introducere în dreptul civil*, Vol. II (2023), p. 36–37. Autorii fac distincția în cadrul categoriei actelor *intuitu personae* între: (i) actele juridice strict personale și (ii) actele simplu personale. Actele strict personale fiind acelea „care se pot încheia exclusiv în considerarea unei anumite persoane, a calităților sale subiective”, precum căsătoria. Acestea „exclud încheierea lor prin reprezentant, orice consimțământ exprimat înaintea încheierii actului neavând efect juridic, iar eroarea asupra persoanei constituie viciu de consimțământ”. *Ibidem*, p. 36. „Actele simplu personale sunt animate de o cauză care cuprinde simultan o apreciere a situației juridice precum și a calităților celui alt subiect. Elementul personal nu mai este acum evaluat atât de strict, iar alegerea cocontractantului nu se mai face după criterii exclusiv subiective, deși caracterizează actul în ansamblu”. Autorii numesc acte *intuitu rei* actele care nu se încheie după evaluarea calităților unei persoane, ci prin considerarea însușirilor bunurilor ori a prestațiilor pe care operaiunea juridică le urmărește. *Ibidem*, p. 2.

2°. Habentes causam. Calitatea de având-cauză a unor terți se analizează raportat la actele constituite și cele translativ, nu și la cele declarative¹.

Subsecțiunea 12

Contracte simple, contracte complexe, grupuri de contracte

- 18. În funcție de criteriul structurii lor², contractele pot fi divizate și grupate în:** 1° *Contracte simple*, 2° *Contracte complexe* și 3° *grupuri de contracte*. Contractele simple sunt considerate cele care înglobează o singură operațiune juridică. În această categorie pot fi incluse e.g.: contractul de vânzare, contractul de schimb, contractul de mandat, contractul de locațiune. Contractele complexe conțin mai multe operațiuni juridice combinate care, din punct de vedere teoretic, ar putea fi separate și privite din perspectiva unor contracte simple, însă, prin juxtapunerea astfel creată sunt considerate operațiuni juridice „originale”. Adesea apariția lor poate fi identificată în domeniul practicii, fiind inițial contracte numite.

Exemple: În această categorie în doctrina franceză sunt oferite următoarele exemple:

- (a) contractului de leasing financiar (*crédit-bail*) – care însă este un contract numit în legislația noastră, fiind reglementat de O.G. nr. 51/1997 – în cadrul căruia regăsim: (i) o locațiune – care permite utilizatorului dreptul de a folosi bunul și (ii) un pact de opțiune privind vânzarea bunului;
- (b) contractului de hotelărie, care cuprinde (i) o locațiune a unui bun imobil, (ii) un depozit în privința bunurilor aduse de client în hotel [art. 2.127-2.137 C. civ.], (iii) o vânzare în privința unor alimente etc.

*Grupurile de contracte*³ sunt formate din contracte care își mențin individualitatea unele față de altele, dar care prezintă o legătură în privința obiectului unor prestații sau a finalității urmărite. Așadar, ele nu formează un contract unic, ci sunt mai multe contracte individuale care prezintă o anumită legătură între ele⁴. Acestea sunt relevante în (i) „lanțurile de contracte” care poartă în tot sau în parte asupra aceluiași bun din faza de producție până la beneficiarul final⁵. Acestea pot fi (a) omogene – de aceeași

¹ A se vedea M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală*, V. II, *Teoria drepturilor subiective civile*, Ed. Solomon, București, 2018, p. 336, citat în continuare M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală*, V. II (2018).

² A se vedea, în acest sens, L. Pop, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile* (2012), p. 85. Adde. Yvaine Buffelan-Lanore, Virginie Larribau-Teneyre, *Droit civil. Les obligations*, Ed. Dalloz, Paris 2022, p. 318, citat în continuare Y. Buffelan-Lanore, V. Larribau-Teneyre, *Droit civil. Les obligations* (2022); F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, F. Chénédé, *Droit civil. Les obligations* (2019), p. 145-149, care utilizează criteriul legăturii lor pentru această clasificare.

³ A se vedea și M.-L. Belu Magdo, *Teoria contractului* (2021), p. 145-146. Această clasă de contracte își face simțită prezența și în doctrina românească prin intermediul doctrinei franceze. Ante-proiectul Catala conținea o propunere de reglementare a contractelor interdependente. Erau considerate interdependente contractele concomitente sau succesive a căror executare este necesară realizării unei operațiuni de ansamblu din care fac parte. Reglementarea nu a fost reținută însă în cadrul reformei dreptului obligațiilor. Cu toate acestea, dispozițiile art. 1.186 C. civ. fr. recunosc indirect această categorie de contracte, prevăzând că, în cazul în care executarea mai multor contracte este necesară pentru realizarea aceleiași operațiuni, iar unul dintre contracte dispare, contractele a căror executare este făcută imposibilă de dispariție, și cele pentru care executarea contractului dispărut era o condiție determinantă a consimțământului uneia dintre părți, devin caduce. Caducitatea operează numai în cazul în care partea contractantă împotriva căreia sunt invocate cunoștea existența operațiunii globale atunci când și-a dat consimțământul.

⁴ A se vedea F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, F. Chénédé, *Droit civil. Les obligations* (2019), p. 147: „Definiția grupului de contracte este direct tributară observației faptelor. Acestea ne permit să constatăm, în lumea modernă, pe de o parte, că circulația bunurilor s-a accelerat, ceea ce duce la încheierea unei succesiuni de contracte având ca obiect același bun, pe de altă parte că, complexitatea operațiunilor economice și specializarea agenților economici conduc către concluzia de contracte multiple care contribuie la aceeași operațiune” (t.n.).

⁵ Deși această clasificare a contractelor a fost aproape neglijată în practica (și uneori și în doctrina) juridică, aceasta începe să fie utilizată. Astfel, potrivit art. 5 din O.U.G. nr. 4/2024 s-a prevăzut suspendarea rambursării de către debitorii definiți în cadrul art. 2 lit. b) din același act normativ a datoriei restante, precum și a ratelor, dobânzilor și comisioanelor scadente numai pentru sumele care fac obiectul contractelor de credit, respectiv leasing, încheiate cu instituții de credit sau cu instituții financiare nebancare, în anumite condiții. De asemenea, procedurile de executare similă împotriva acestor persoane au fost suspendate la îndeplinirea anumitor condiții

natură e.g., în cazul vânzărilor succesive ale unui bun de la producător până la consumatorul final, (b) eterogene – atunci când au natură diferită, e.g., printr-un contract de vânzare se achiziționează materia primă pentru producerea bunului, pentru producerea lui se încheie un contract de antrepriză etc. (ii) sub-contracte: (a) subantrepriză, (b) sub locațiune etc. (iii) ansambluri contractuale: (a) contractul de împrumut și contractul de garanție personală (fideiusiune) sau reală (ipotecă, gaj), (b) o vânzare care este finanțată printr-un împrumut etc.

♦ Paragraful 1.

Importanța clasificării

1°. Regimul juridic aplicabil. O calificare necesară. Problematika acestei diviziuni pivotează în jurul modalității de construire a regimului juridic a contractelor complexe. Aceasta se compune adesea din mai multe operațiuni juridice care se încadrează în categoria contractelor numite. Contractul complex astfel rezultat ce regim juridic va avea? Va fi aplicabil regimul juridic propriu al fiecărei operațiuni juridice sau va fi considerat un contract *sui generis*, nenumit, o operațiune juridică prin ea însăși originală care va atrage aplicarea regimului juridic general al contractelor, iar dacă aceasta este neîndestulător, regulile contractului cu care se aseamănă cel mai mult [art. 1.168 C. civ.]? Tendința este aceea de a se recunoaște faptul că aceste contracte sunt „mai mult decât suma părților lor” și de a le recunoaște un regim juridic specific. Astfel, crearea unui regim juridic propriu al acestor contracte complexe poate implica chiar eliminarea unor reguli speciale prevăzute pentru operațiunile juridice componente dacă acestea contravin „spiritului operațiunii globale”¹. În final, importanța acestei clasificări din perspectiva studiului contractelor speciale va privi calificarea unui contract ca fiind un contract simplu sau complex. Nu toate contractele cu două sau mai multe obligații caracteristice unor contracte numite diverse vor putea fi calificate ca fiind contracte complexe. E.g.: Contractul prin care o parte este mandată să încheie un contract de vânzare în numele vânzătorului și să încaseze sumele de bani primite în numele acestuia va primi o calificare unică de contract de mandat², operațiunea de păstrare (conservare) a sumelor primite nefiind analizată din perspectiva depozitului [art. 2.019 alin. (2) C. civ.].

2°. Acțiuni directe. Legătura³ dintre contractele principale și sub-contracte se relevă uneori prin recunoașterea unor acțiuni directe. E.g.: acțiunea directă a locatorului împotriva sublocatarului pentru plata

până la data de 1 august 2025. Dispozițiile art. 6² au extins măsura suspendării executării silite până la data de 1 august 2025, pe întreg lanțul valoric, fermieri-distribuitori-producători/furnizori, la cerere, prin raportare la prețul de achiziție, pe baza proceselor-verbale emise de către comisiile locale de constatare și evaluare a pagubelor la culturile agricole privind constatarea și evaluarea pagubelor la culturi agricole vegetale și a avizelor de expediție sau a altor asemenea documente, certificând cantitățile livrate.

¹ A se vedea F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, F. Chénédé, *Droit civil. Les obligations* (2019), p. 146.

² A se vedea, în acest sens, și Dan Chirică, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 7, citat în D. Chirică, *Tratat de drept civil. Contracte speciale* (2017).

³ La nivelul legăturii dintre contractele care formează un grup de contracte în doctrina franceză se reține posibilitatea existenței unei legături de interdependență sau indivizibilitate. Această legătură poate fi: (a) obiectivă sau (b) subiectivă. În cazul unei legături obiective executarea unuia dintre contracte este imposibilă fără executarea celuilalt, iar în cazul unei legături subiective fiecare contract este o condiție determinantă pentru încheierea celuilalt. A se vedea F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, F. Chénédé, *Droit civil. Les obligations* (2019), p. 149. Această legătură este sesizată la nivel legislativ în Franța în cadrul art. 1.186-1.187 C. civ. care reglementează caducitatea contractului:

Art. 1.186 C. civ. fr.:

Un contrat valablement formé devient caduc si l'un de ses éléments essentiels disparaît.

Lorsque l'exécution de plusieurs contrats est nécessaire à la réalisation d'une même opération et que l'un d'eux disparaît, sont caducs les contrats dont l'exécution est rendue impossible par cette disparition et ceux pour lesquels l'exécution du contrat disparu était une condition déterminante du consentement d'une partie.

La caducité n'intervient toutefois que si le contractant contre lequel elle est invoquée connaissait l'existence de l'opération d'ensemble lorsqu'il a donné son consentement.

Art. 1.186 C. civ. fr.:

Un contract valabil format devine caduc dacă unul dintre elementele sale esențiale dispăre.

În cazul în care executarea mai multor contracte este necesară pentru realizarea aceleiași operațiuni, iar unul dintre ele dispăre, contractele a căror executare devine imposibilă din cauza acestei dispariții și cele pentru care executarea contractului dispărut a fost o condiție determinantă a consimțământului unei părți devin caduce.

Cu toate acestea, caducitatea nu intervine dacă contractantul împotriva căruia este invocată avea cunoștință de existența

chiriei din contractul principal de locațiune până la concurența chiriei pe care acesta din urmă o datorează locatarului principal [art. 1.807 alin. (1) C. civ.]. Acțiunea directă a locatorului împotriva sublocatarului pentru celelalte obligații asumate prin contractul de sublocațiune [art. 1.807 alin. (3) C. civ.].

Subsecțiunea 13

Contracte tradiționale și contracte încheiate prin mijloace electronice

19. **După criteriul modalității de exprimare a consimțământului¹**, contractele pot fi divizate în 1° *Contracte tradiționale* și, 2° *Contracte încheiate prin mijloace electronice*.

Contractele tradiționale se pot încheia prin exteriorizarea voinței juridice în varietatea arhicunoscută de mijloace clasice, tradiționale: (i) în scris – semnătura unui înscris făcând deplină credință, până la proba contrară, despre existența consimțământului părții care l-a semnat cu privire la conținutul acestuia. Dacă semnătura aparține unui funcționar public, ea conferă autenticitate acelui înscris, în condițiile legii [art. 268 C. civ.] (ii) verbal, (iii) prin gesturi, (iv) chiar prin tăcere, inacțiune, dacă legea, acordul părților, practicile statornicite între acestea, uzanțele recunosc expres această manieră de încheiere a contractului, ori chiar din alte împrejurări [art. 1.196 alin. (2) C. civ.].

Contractele încheiate prin mijloace electronice sunt contractele încheiate prin acordul a două voințe juridice exteriorizate prin mijloace electronice. Potrivit art. 1 pct. 2 din Legea nr. 365/2002 privind comerțul electronic, mijloacele electronice sunt definite ca fiind echipamente electronice și rețele de cablu, fibră optică, radio, satelit și altele asemenea, utilizate pentru prelucrarea, stocarea sau transmiterea informației.

♦ Paragraful 1.

Importanța clasificării

1°. Efecte și regim probatoriu. Contractele încheiate prin mijloace electronice pot fi constatate printr-un înscris în formă electronică. Potrivit art. 2 alin. (2) din Legea nr. 214/2024, înscrisul în formă electronică este definit ca fiind conținut creat și utilizat în formă electronică, asimilat documentului electronic. Potrivit art. 3 pct. 35 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014, document electronic înseamnă orice conținut stocat în format electronic, în special sub formă de text sau de înregistrare sonoră, vizuală sau audiovizuală.

Dispozițiile art. 7 alin. (3) din Legea nr. 365/2002 prevăd faptul că proba încheierii contractelor prin mijloace electronice și a obligațiilor care rezultă din aceste contracte este supusă dispozițiilor dreptului comun în materie de probă și prevederilor Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică. Legea nr. 455/2001 a fost însă abrogată de Legea nr. 214/2024 privind utilizarea semnăturii electronice, a mărcii temporale și prestarea serviciilor de încredere bazate pe acestea. Legea nr. 214/2024 creează cadrul juridic intern de aplicare directă a Regulamentului (UE) nr. 910/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 iulie 2014 privind identificarea electronică și serviciile de încredere pentru tranzacțiile electronice pe piața internă și de abrogare a Directivei 1999/93/CE, denumit în continuare Regulamentul (UE) nr. 910/2014, și de reglementare în ordinea juridică internă a măsurilor lăsate la latitudinea statelor membre [art. 1 alin. (1) din Legea nr. 214/2024].

Întrucât semnătura unui înscris face deplină credință, până la proba contrară, despre existența consimțământului părții care l-a semnat cu privire la conținutul acestuia și dacă semnătura aparține

tranzacției globale în momentul în care și-a dat consimțământul (t.n.).

Art. 1.187 C. civ. fr.:

La caducité met fin au contrat.

Elle peut donner lieu à restitution dans les conditions prévues aux articles 1352 à 1352-9.

Art. 1.187 C. civ. fr.:

Caducitatea pune capăt contractului.

Ea poate da naștere la restituire în condițiile prevăzute la articolele 1352-1352-9 (t.n.).

¹ A se vedea F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, F. Chénédé, *Droit civil. Les obligations* (2019), p. 146.

unui funcționar public, ea conferă autenticitate acelui înscris în condițiile legii [art. 268 C. proc. civ.], iar semnăturile electronice pot fi diverse, este necesar să se identifice cazurile de echivalență ale semnăturii electronice cu cea a semnăturii olografe.

În funcție de nivelul de securitate distingem între (i) semnătura electronică simplă, (ii) semnătura electronică avansată și (iii) semnătura electronică calificată. *Semnătura electronică simplă* este definită de art. 2 lit. b) din Legea nr. 214/2024 ca fiind o semnătură electronică ale cărei elemente nu îndeplinesc cel puțin una dintre condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o semnătură electronică avansată conform art. 26 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014. *Semnătura electronică avansată* este semnătura care îndeplinește cerințele prevăzute la art. 26 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014, respectiv: (a) face trimitere exclusiv la semnatar, (b) permite identificarea semnatarului, (c) este creată utilizând date de creare a semnăturilor electronice pe care semnatarul le poate utiliza, cu un nivel ridicat de încredere, exclusiv sub controlul său; și (d) este legată de datele utilizate la semnare astfel încât orice modificare ulterioară a datelor poate fi detectată. *Semnătura electronică calificată* este o semnătură electronică avansată care este creată de un dispozitiv de creare a semnăturilor electronice calificat și care se bazează pe un certificat calificat pentru semnăturile electronice [art. 3 pct. 12 din Regulamentul (UE) nr. 910/2014].

Documentul electronic semnat cu o semnătură electronică calificată este asimilat, în ceea ce privește condițiile și efectele sale, cu înscrisul sub semnătură privată, în condițiile art. 25 alin. (2) din Regulamentul (UE) nr. 910/2014. Semnătura electronică calificată produce aceleași efecte juridice ca semnătura olografă.

Documentul electronic semnat cu o semnătură electronică avansată produce aceleași efecte juridice ca un înscris semnat cu o semnătură olografă, în oricare dintre următoarele cazuri: a) actul juridic a fost semnat cu o semnătură electronică avansată creată cu un certificat pentru semnătură electronică emis de o autoritate sau o instituție publică din România sau de un prestator de servicii de încredere calificat; b) documentul electronic este recunoscut de cel căruia îi este opus, recunoașterea putând să rezulte și din faptul neechivoc al executării în tot sau în parte, de către cel care contestă semnătura electronică avansată, a obligațiilor care s-au născut din documentul electronic; c) părțile au agreeat în mod expres, printr-un înscris distinct, semnat cu semnătură olografă sau cu semnătură electronică calificată, faptul că vor conferi semnăturii electronice avansate efectele juridice ale semnăturii olografe. Părțile confirmă prin același act faptul că au înțeles riscurile și sarcina probei privind semnătura electronică avansată. În cazul raporturilor juridice în care ambele părți sunt profesioniști în sensul art. 3 alin. (2) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare, înscrisul distinct se poate semna și cu semnătură electronică avansată.

De asemenea, *documentul electronic semnat cu o semnătură electronică avansată, emis de o persoană juridică de drept privat, și utilizată într-un sistem închis* produce în acel sistem închis aceleași efecte juridice ca și un înscris semnat cu o semnătură olografă [art. 4 alin. (6) din Legea nr. 214/2024]. Sistemul electronic închis este o platformă electronică utilizată de un set definit de participanți, din cadrul aceleiași entități sau stabiliți de către aceasta, ale cărei procese nu au niciun efect direct asupra terților și cu care nu se poate interacționa în mod direct din afara entității în care sistemul este implementat, utilizată pentru procedurile interne ale entității, pentru serviciile prestate de entitate clienților săi sau în orice alte scopuri similare [art. 2 lit. c) din Legea nr. 214/2024]. În acest context, trebuie să avem în vedere faptul că, în interacțiunea dintre utilizatorii unui sistem electronic închis, membrii sistemului pot agreea valoarea și efectele juridice pentru orice tip de semnătură electronică [art. 4 alin. (7) din Legea nr. 214/2024].

Documentul electronic semnat cu semnătură electronică simplă produce aceleași efecte juridice ca un înscris semnat cu o semnătură olografă, în oricare dintre următoarele cazuri: a) în cazul actelor patrimoniale evaluabile în bani, cu o valoare mai mică de jumătate din salariul minim brut pe economie la data semnării actului; b) înscrisul semnat cu o semnătură electronică simplă este recunoscut de cel căruia îi este opus, recunoașterea putând să rezulte și din faptul neechivoc al executării în tot sau în parte, de către cel care contestă semnătura electronică simplă, a obligațiilor care s-au născut din înscrisul în formă electronică; c) în cazul în care ambele părți sunt profesioniști în sensul art. 3 alin. (2) din Legea nr. 287/2009, republicată, cu modificările și completările ulterioare, acestea au agreeat în mod expres, printr-un înscris semnat cu semnătură olografă sau cu semnătură electronică calificată, că vor

conferi semnăturii electronice simple efecte juridice ale semnăturii olografe. Părțile confirmă prin același act că au înțeles riscurile și sarcina probei privind semnătura electronică simplă.

Forma scrisă poate fi impusă fie (i) *ad validitatem* – pentru încheierea valabilă a actului juridic, fie (ii) *ad probationem* – pentru probarea actului juridic. Atunci când forma scrisă este impusă *ad validitatem*, părțile pot utiliza o semnătură electronică calificată sau avansată, nu și o semnătură electronică simplă. Astfel, potrivit art. 4 alin. (3) din Legea nr. 214/2024, în cazul în care, potrivit legii, forma scrisă este cerută ca o condiție de validitate a unui act juridic, documentul electronic îndeplinește această cerință dacă a fost semnat cu o semnătură electronică calificată sau cu o semnătură electronică avansată care, în condițiile prezentei legi, produce aceleași efecte precum semnătura olografă. Atunci când forma scrisă este impusă *ad probationem*, părțile pot utiliza oricare dintre cele trei tipuri de semnături electronice. Astfel, potrivit art. 4 alin. (4) din Legea nr. 214/2024, în cazul în care, potrivit legii, forma scrisă este cerută ca o condiție de probă a unui act juridic, documentul electronic îndeplinește această cerință dacă a fost semnat cu o semnătură electronică calificată, o semnătură electronică avansată sau cu o semnătură electronică simplă în condițiile alin. (9) din Legea nr. 214/2024. În ceea ce privește proba înscrisului în formă electronică, dispozițiile art. 4 alin. (10) din Legea nr. 214/2024 stipulează că, în sensul art. 309 alin. (2) din Legea nr. 134/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, actele juridice în care una dintre părți este profesionist pot fi probate și fără a exista un înscris în formă electronică semnat. În cazul în care se încheie un înscris în formă electronică, proba acestuia poate fi făcută prin orice tip de semnătură electronică aplicată pe acesta.

Secțiunea 4

Condiții de validitate și eficacitate

20. **Despre formarea valabilă a contractelor.** Un plan legal. Libertatea de a încheia sau nu un contract, de a alege cocontractantul, de a determina conținutul contractului și forma acestuia, sau, *brevitatis causa*, libertatea contractuală, este chemată să se manifeste activ în limitele legii, ordinii publice și bunelor moravuri. Dreptul general al contractelor a limitat această libertate impunând necesitatea respectării unor condiții pentru ca întâlnirea concordantă a voințelor juridice exprimate să nască în mod valabil un contract – denumite sugestiv condiții de valabilitate (*ad validitatem*). Dispozițiile art. 1179 alin. (1) C. civ. reglementează existența unor condiții generale, esențiale și de valabilitate, respectiv: (i) capacitatea de a contracta, (ii) consimțământul serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză al părților, (iii) un obiect determinat și licit, (iv) o cauză licită și morală. Condițiile generale de validitate ale contractului aparțin domeniului dreptului comun al contractelor [art. 1.178-1.245 C. civ.]. Acestor condiții generale, în configurarea regimului juridic al unui contract numit, legiuitorul a alăturat uneori o serie de condiții speciale, dintre care notăm condiția referitoare la forma contractului [art. 1179 alin. (2) C. civ.]. Regimul juridic general al contractelor este supus unei presiuni din partea unor norme juridice regăsite în legi speciale [a se vedea e.g., izvoarele formale ale vânzării] care vin să îl particularizeze, adăugând adesea condiții speciale de validitate. La finele condițiilor de validitate, este prezentă sancțiunea: nulitatea. Orice contract încheiat cu încălcarea condițiilor cerute de lege pentru încheierea sa valabilă este supus nulității, dacă prin lege nu se prevede o altă sancțiune [art. 1.246 C. civ.].

Analiza detaliată a condițiilor generale, esențiale și de validitate ale contractului este realizată în cadrul disciplinelor de drept civil: „Teoria generală a dreptului civil” și „Teoria generală a obligațiilor”, motiv pentru care prezentarea acestora în cadrul „contractelor speciale” se va particulariza și se va reduce la un nivel cerut de regimul juridic al fiecărui contract. E.g., analiza capacității în materia contractului de vânzare, a contractului de locațiune, a contractului de donație se va concentra asupra incapacităților speciale care configurează regimul juridic al acestora. Analiza consimțământului va privi identificarea elementelor esențiale ale fiecărui contract și, adesea, modalitățile de formare progresivă a acestora. În cadrul analizei, obiectului, reglementarea legală se focalizează asupra condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească obiectul prestațiilor părților etc.

Enumerarea condițiilor generale, esențiale și de valabilitate ale unui contract din cadrul art. 1.179 C. civ., relevă totodată un plan metodologic stabil de cercetare și prezentare a contractelor numite, plan

pe care îl vom urmări și noi. Astfel, vom rezerva un capitol distinct fiecărei condiții generale de valabilitate în materia contractului de vânzare.

21. **O nouă configurație.** O parte din legislații par a se îndepărta de modalitatea „clasică” de expunere a condițiilor de validitate ale contractului. În dreptul francez, urmare a modificării aduse Codului civil prin art. 2 din Ordonanța n°2016-131 din 10 februarie 2016, condițiile de valabilitate ale unui contract nu mai relevă același plan. Dispozițiile art. 1.108 C. civ. fr. 1804 indicau drept condiții de valabilitate ale contractului: (i) le consentement de la partie qui s'oblige (consimțământul părții care se obligă), (ii) sa capacité de contracter (capacitatea sa de a contracta), (iii) un objet certain qui forme la matière de l'engagement (un obiect cert care formează materia angajamentului), (iv) une cause licite dans l'obligation (o cauză licită în obligație). De *lege lata*, dispozițiile art. 1.128 C. civ. fr. stipulează că sunt necesare pentru validitatea unui contract: 1° Le consentement des parties (consimțământul părților), 2° Leur capacité de contracter (capacitatea lor de a contracta); 3° Un contenu licite et certain (un conținut licit și cert). Noțiunile de obiect și cauză au fost înlocuite de noțiunea de conținut al contractului.

Secțiunea 5

Interpretarea, calificarea și efectele contractului

22. **Operațiunea de interpretare și calificare.** Pentru a se determina efectele contractului, interpretul este chemat uneori să efectueze operațiunea de interpretare a contractului. Regulile generale de interpretare a contractului sunt expuse într-o reglementare generală [art. 1.266-1.269 C. civ.] cărora li se adaugă o serie de reguli speciale ce pot fi identificate în cadrul reglementării particulare a contractelor „speciale” sau în alte dispoziții legale [art. 1.671, 2.029⁴ C. civ., art. 1 alin. (2) din Legea nr. 193/2000, art. 77 din Legea nr. 296/2004 privind Codul consumului etc.].

La finalul operațiunii de interpretare contractul va primi o calificare care va releva regimul său juridic. O serie de tehnici de calificare vor fi aplicate atunci când din interpretarea contractului rezultă un obiect complex care vor conduce fie către (i) o calificare unitară a contractului prin încadrarea acestuia într-una dintre categoriile contractuale cunoscute, fie către (ii) o calificare mixtă care va genera necesitatea aplicării regimului juridic al mai multor contracte. În cazul unui eșec al unei calificări unitare sau mixte, calificarea contractului va fi efectuată ca fiind *sui generis*. Interpretarea contractului poate fi antrenată nu numai în scopul calificării contractului, ci și în scopul stabilirii înțelesului unor clauze pentru a stabili efectele acestora¹. Așadar, planul nostru va cuprinde și analiza normelor speciale de interpretare a contractului.

23. **Forța obligatorie, legătura obligațională și alte efecte ale contractului.** Spectrul efectelor contractelor – astfel cum am reținut din definiția contractului – nu trebuie rezumat la nașterea unei obligații sau la operațiuni juridice asupra unor obligații deja născute (prin modificare, transmitere sau stingere). Contractele pot avea ca efect și: (i) transmiterea unui drept (e.g., prin contractul de vânzare se transmite *solo contractu* dreptul de proprietate sau un alt drept către cumpărător), (ii) nașterea unei persoane juridice (e.g., contractul de societate), (iii) nașterea unei puteri de reprezentare (e.g., contractul de mandat), (iv) confirmarea (consolidarea) unui drept (e.g., contractul de tranzacție). Cu toate acestea, în cadrul studiului contractelor „speciale” sunt analizate efectele contractului dintr-o perspectivă

¹ A se vedea G. Boroi, C.A. Anghelescu, *Drept civil. Partea generală* (2012), p. 205: „Așadar, un prim rezultat al interpretării actului juridic civil este calificarea acestuia, adică încadrarea actului juridic concret într-un anumit tip de acte. Corecta calificare juridică a actului prezintă o importanță de necontestat, deoarece, dacă se ajunge la concluzia că în speță este vorba despre un act juridic civil numit (tipic), atunci vor fi incidente regulile stabilite în mod expres de lege pentru acel tip de act juridic, iar dacă se ajunge la concluzia că în speță este vorba de un act juridic civil nenumit (atipic) atunci se vor aplica regulile generale în materie de acte juridice, iar dacă acestea nu sunt suficiente, regulile speciale privitoare la contractul cu care se aseamănă cel mai mult (art. 1.168 C. civ.). În cazuri frecvente interpretarea nu se oprește la calificarea actului juridic civil, întrucât încadrarea actului într-o anumită categorie atrage după sine efectele proprii acelei categorii de acte juridice, iar aceste efecte pot constitui și ele obiect de interpretare în măsura în care neclaritățile persistă, fiind deci necesară lămurirea înțelesului exact al unor clauze, prin cercetarea manifestării de voință a părții sau a părților în strânsă corelație cu voința internă”.

tradițională obligațională, i.e., prin raportare la ansamblul de drepturi și obligații care se nasc în sarcina părților contractante¹ dintr-un anumit contract. E.g., în materia vânzării se vor verifica obligațiile vânzătorului (art. 1.672 C. civ.) și ale cumpărătorului (art. 1.719 C. civ.). Pe cale de consecință, după prezentarea condițiilor de validitate ale contractului, va urma în principiu analiza efectelor contractului.

Efectele contractului sunt privite din perspectiva părților care îl încheie, dar și perspectiva terților care nu au încheiat. Aceste efecte sunt guvernate de o serie de principii care, la rândul lor cunosc excepții. Acordului de voință i se recunoaște caracterul obligatoriu într-o formulă plastică² ce atașează contractului ideea unei forțe (apte de a lega) care, în mod normal, este caracteristică legii³; contractul valabil încheiat are putere de lege între părțile contractante [art. 1.270 alin. (1) C. civ.]. Această forță obligatorie depășește la rândul ei sfera contractelor generatoare de obligații, obligativitatea contractuală fiind un concept distinct de obligativitatea resimțită de părți la nivel obligațional prin forța de constrângere recunoscută de lege. Pentru ca drepturile născute din contract să fie realizate, o executare conformă a obligațiilor se impune [art. 1.516 alin. (1) C. civ.].

Prin excepție, impreviziunea este chemată să reechilibreze contractul prin revizuirea efectelor acestuia, atunci când executarea contractului a devenit excesiv de oneroasă datorită unei schimbări excepționale a împrejurărilor care ar face vădit injustă obligarea debitorului la executarea obligației [art. 1.271 C. civ.].

Forța obligatorie impusă de contract este vizibilă atunci când conduita părților ar urmări să afecteze conținutul sau existența acestuia. Astfel, contractul poate fi modificat sau poate înceta numai: (a) prin acordul părților (*mutuus consensus*; *mutuus dissensus*) ori din cauze autorizate de lege [art. 1.270 alin. (2) C. civ.]. Numai forța acordului de voințe poate modifica ceea ce un acord de voințe a generat, iar irevocabilitatea unilaterală menține legătura obligațională în pofida unor manifestări unilaterale de voință contrare. În studiul contractelor „speciale” vom regăsi o serie de ipoteze care restrâng sau extind forța obligatorie a unui contract.

Legăturile contractuale nu sunt destinate a fi perpetue. Atunci când contractul este încheiat de părți pe durată nedeterminată (nedefinită, nu perpetuă), fiecare dintre acestea are un drept de a denunța unilateral contractul cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz. Clauzele contrare sunt considerate nescrise [art. 1.277 C. civ.]. În regimul particular al anumitor contracte pot fi identificate o serie de alte excepții de la irevocabilitatea principală contractului. E.g.: contractul de mandat este esențialmente revocabil⁴, contractul de închiriere a unei locuințe poate fi denunțat unilateral de locatar prin notificare cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz de 60 de zile, orice clauză contrară fiind considerată nescrisă, donația între soți este revocabilă (art. 1031 C. civ.) etc. În cazul contractelor irevocabile la nivel principal, părțile pot acorda (uneia, sau alteia ori chiar ambelor) un drept de denunțare unilaterală care se va exercita în condițiile art. 1.276 C. civ.: (i) în cazul contractelor cu executare *uno actu*, atât timp cât executarea contractului nu a început, în lipsă de convenție contrară [art. 1.276 alin. (1), (4) C. civ.]; (ii) în contractele cu executare succesivă sau continuă, acest drept poate fi exercitat cu respectarea unui termen rezonabil de preaviz, chiar și după începerea executării contractului, însă denunțarea nu produce efecte în privința prestațiilor executate sau care se află în curs de executare, în

¹ „Prin efectele unui contract se înțelege obligațiile pe care contractul le creează în sarcina părților contractante”. A se vedea Fr. Deak, L. Mihai, R. Popescu, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2023, p. 122, citat în continuare Fr. Deak, L. Mihai, R. Popescu, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Vol. I (2023).

² Această forță nomothetă a contractului este exprimată plastic în cadrul art. 1.134 alin. (1) C. civ. fr. 1804: „Les contrats légalement formés tiennent lieu de loi à ceux qui les ont faits” – „Contractele legal formate țin loc de lege între cei care l-au încheiat” [actualmente art. 1.103 C. civ. fr. – menținută în această formă și după reforma dreptului obligațiilor din Franța] este adoptată de o serie de coduri moderne. A se vedea e.g., art. 1.372 C. civ. it: „Il contratto ha forza di legge tra le parti”; art. 1.091 C. civ. sp.: „Las obligaciones que nacen de los contratos tienen fuerza de ley entre las partes contratantes, y deben cumplirse al tenor de los mismos” – „Obligațiile care izvorăsc din contracte au forță de lege între părțile contractante și trebuie îndeplinite conform celor stipulate în acestea”; art. 5.60 C. civ. be.; art. 993 C. civ. Rep. Md.

³ Pentru că legea este cea care, de regulă „leagă” subiectele de drept – astfel cum rezultă din definiția obligației [art. 1.164 C. civ.].

⁴ A se vedea Fr. Deak, L. Mihai, R. Popescu, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, V. II, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 290, citat în continuare Fr. Deak, L. Mihai, R. Popescu, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, V. II (2021).

lipsă de convenție contrară [art. 1.276 alin. (2), (4) C. civ.]. Dreptul de denunțare unilaterală poate fi recunoscut fie în mod gratuit, fie în schimbul unei contraprestații. Atunci când părțile au stipulat o prestație în schimbul denunțării, aceasta produce efecte numai atunci când prestația este executată. [art. 1.276 alin. (3) C. civ.].

24. **Relativitatea efectelor contractului.** *Res inter alios acta, aliis neque nocere, neque prodesse potest.* Contractul produce efecte numai între părți, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 1.280 C. civ.]. Terții (*penitus extranei*) nu pot fi afectați (legați printr-o legătură obligațională), prin efectul unui contract pe care nu l-au încheiat. Categoria avânzilor-cauză este adesea considerată una intermediară între părțile contractului și terții propriu-ziși, fiind compusă din succesorii universali, cu titlu universal sau cu titlu particular și din creditorii chirografari. Fiecare dintre aceste persoane care au calitatea de având-cauză vor beneficia sau vor suporta efectele unor contracte la a căror încheiere nu au participat. Acestor persoane, uneori legea le recunoaște drepturi sau îndatoriri specifice derivate din contractele speciale încheiate. Cu titlu exemplificativ, putem menționa: (i) obligația de informare a moștenitorilor cu privire la decesul autorului său față de o parte a unui contract [art. 2035 alin. (1) C. civ.], dreptul de denunțare unilaterală a contractului de locațiune [art. 1.820 alin. (2) C. civ.] etc.

De la principiul relativității efectelor contractului, doctrina identifică (i) excepții veritabile, reale și (ii) excepții aparente. Excepții veritabile sunt considerate de unii autori stipulația pentru altul¹ [art. 1284-1288 – operațiune analizată în contextul contractului de donație ca fiind o donație indirectă, nesupusă *ad validitatem* formei autentice] și acțiunile directe [art. 1.807, 1.856, 2023 alin. (6) C. civ. etc.], iar în categoria excepțiilor aparente sunt incluse *e.g.*, promisiunea faptei altuia [art. 1.283 C. civ.], reprezentarea [art. 1.295-1314 C. civ.]. Materia contractelor „speciale” va furniza o paletă exemplificativă diversă a modalității în care relativitatea contractului și excepțiile sale funcționează.

25. **Opozabilitatea.** Potrivit art. 1.281 C. civ., contractul este opozabil terților², care nu pot aduce atingere drepturilor și obligațiilor născute din contract. *E.g.*, creditorii chirografari ai unui înstrăinător nu vor putea urmări silit bunurile înstrăinate, în mâinile dobânditorului, fără a obține inopozabilitatea contractului pe calea acțiunii pauliene, revocatorii [art. 1.562-1.565 C. civ.]. Terții se pot prevala de efectele contractului însă, fără a avea dreptul de a cere executarea lui, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. O asemenea excepție este acțiunea oblică recunoscută creditorilor unui debitor. Creditorul a cărui creanță este certă și exigibilă poate să exercite drepturile și acțiunile debitorului atunci când acesta, în prejudiciul creditorului, refuză sau neglijează să le exercite [art. 1.560-1.561 C. civ.].

Pentru a se produce opozabilitatea unui contract (a efectelor sale) față de terți (dar și pentru a stabili rangul unor drepturi – *e.g.*, al ipotecii – sau pentru a se produce alte efecte – precum cel translativ de drepturi), legea instituie uneori anumite condiții de publicitate (*ad oposabilitatem*) [art. 20 alin. (1) C. civ.]. Dacă formalitatea de publicitate nu a fost realizată, iar aceasta nu era prevăzută de lege cu caracter constitutiv, drepturile, actele, faptele sau alte raporturi juridice supuse publicității sunt inopozabile

¹ Alți autori neagă că, sub imperiul noii reglementări, stipulația pentru altul ar mai reprezenta o excepție de la relativitatea efectelor contractului: A se vedea, în acest sens, Nora Andreea Daghe, *Izvoarele obligațiilor civile*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 114, citat în continuare N.A. Daghe, *Izvoarele obligațiilor civile* (2018): „În opinia noastră exprimarea legiuitorului din 2009 «Dacă terțul beneficiar nu acceptă stipulația, dreptul său se consideră a nu fi existat niciodată» – art. 1286 alin. (1) C. civ., ridică la rangul de condiție de validitate acceptarea beneficiarului. Dreptul stipulat în favoarea terțului este supus aprobării acestuia, expresie a libertății sale de voință, principiu care exclude ideea că un drept ar putea exista în patrimoniul unei persoane în afara voinței acestuia. Tocmai, pentru a se produce efectele caracteriale ale stipulației, dreptul oferit beneficiarului trebuie acceptat de acesta. Numai după ce terțul beneficiar a acceptat dreptul ce i se cuvine în temeiul stipulației îi vor sta la dispoziție toate mijloacele juridice de care dispune orice contractat pentru a-și fructifica dreptul său. *Ibidem*, p. 115: „În concluzie, analiza atentă a reglementării stipulației pentru altul în Codul civil din 2009 ne permite să constatăm că nu mai poate fi considerată o excepție veritabilă de la principiul relativității efectelor contractului. Conform art. 1.286 alin. (1) C. civ., neacceptarea stipulației de către terțul beneficiar are drept rezultat inexistența dreptului în patrimoniul său”.

² A se vedea G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Drept civil. Partea generală* (2012), p. 222: „În concret opozabilitatea actului juridic față de terți înseamnă dreptul părții de a invoca acel act juridic împotriva terțului care ar ridica pretenții în legătură cu un drept subiectiv dobândit de parte prin actul juridic respectiv, iar prin inopozabilitatea actului juridic față de terți se înțelege lipsa unui asemenea drept. De regulă opozabilitatea față de terți a unui act juridic este condiționată de respectarea anumitor formalități”.

bile terților, afară de cazul în care se dovedește că aceștia le-au cunoscut pe altă cale [art. 22 alin. (1) C. civ.]. Efectele constitutive sau translativă ale publicității imobiliare se aplică numai după finalizarea lucrărilor de cadastru pentru fiecare unitate administrativ-teritorială și deschiderea, la cerere sau din oficiu, a cărților funciare pentru imobilele respective, în conformitate cu dispozițiile Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, republicată, cu modificările și completările ulterioare [art. 56 alin. (1) din Legea nr. 71/2011]. Până la data prevăzută la alin. (1), înscrierea în cartea funciară a dreptului de proprietate și a altor drepturi reale, pe baza actelor prin care s-au transmis, constituit ori modificat în mod valabil, se face numai în scop de opozabilitate față de terți [art. 56 alin. (2) din Legea nr. 71/2011].

În materia „contractelor speciale” vom identifica multiple cerințe de publicitate ce trebuie îndeplinite pentru a se asigura opozabilitatea efectelor contractului.

26. Condiții *ad probationem*. Consensualismul contractual este apt să genereze în mod valabil, într-o manieră spontană, numeroase contracte. Tocmai datorită ocurenței extrem de frecvente, aceste operațiuni din viața de zi cu zi scapă adesea a fi analizate din punct de vedere juridic de către părțile lor. O simplă perspectivă prin luneta dreptului asupra vieții cotidiene relevă adesea contracte de mandat (care se încheie verbal) – cumpărarea unui bilet la cinema pentru un prieten, contracte de vânzare de mică valoare, contracte de schimb etc. În acest angrenaj zilnic de mare volum, probarea contractelor este adesea o chestiune marginală. Cu toate acestea, *idem est non esse et non probari*. Astfel, în analiza „contractelor speciale” vor fi marcate și condițiile necesare probării lor.

27. Răspunderea contractuală în schema contractului. Răspunderea contractuală nu este reglementată în Titlul II al cărții a V-a din Codul civil dedicat contractului, ci în Titlul V dedicat executării obligațiilor, capitolul II intitulat „Executarea silită a obligațiilor”. În completarea acestor dispoziții, și în limita compatibilității lor, vor fi aplicabile și dispozițiile din Capitolul IV din Titlul I, intitulat „Răspunderea civilă”¹ [art. 1351-1356 C. civ.].

În prelungirea dispozițiilor art. 1.270 C. civ., care instituie forța obligatorie a contractului, în cadrul art. 1.350 alin. (1) C. civ., se arată că orice persoană trebuie să își execute obligațiile pe care le-a contractat, iar potrivit alin. (2) al aceluiași dispoziții legale, atunci când, fără justificare, nu își îndeplinește această îndatorire, ea este răspunzătoare de prejudiciul cauzat celeilalte părți și este obligată să repare acest prejudiciu, în condițiile legii.

În ceea ce ne privește, apreciem ca fiind pertinentă teza funcțională a noțiunii de răspundere contractuală, astfel cum a fost formulată de doctrină.

Cristian Paziuc, *Răspunderea contractuală. O analiză juridică și economică*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 72.

„Răspunderea contractuală trebuie înțeleasă, în primul rând ca totalitatea remediilor pentru neexecutarea fără justificare a obligației contractuale, care decurg din forța obligatorie a contractului și tind la ocrotirea interesului creditorului în executarea contractului (a interesului pozitiv), cu titlu principal (executarea în natură a obligației și daunele-interese, adică executarea prin echivalent) sau complementar (rezoluțiunea rezilierea și reducerea prestațiilor)”.

O paletă de remedii sunt puse la dispoziția creditorului: (i) executarea silită în natură a obligațiilor [art. 1.516 alin. (2) pct. 1 C. civ.], (ii) executarea silită prin echivalent a obligațiilor (daunele-interese compensatorii pentru repararea prejudiciului) [art. 1.530 C. civ.], (iii) rezoluțiunea sau rezilierea contractului, (iv) reducerea prestațiilor [art. 1.516 alin. (2) pct. 2 C. civ.], (v) daune-interese moratorii (pentru repararea prejudiciului produs de întârzierea în executarea obligațiilor) [art. 1.535, 1.536 C. civ.], (vii) alte mijloace (expres) prevăzute de lege pentru realizarea dreptului [art. 1.516 alin. (2) pct. 3 C. civ.].

În materia „contractelor speciale”, vom observa cum legiuitorul apelează la paleta remediilor contractuale în ipotezele în caz de neexecutare a obligațiilor părților. Neexecutarea obligațiilor nu va constitui în materia „contractelor speciale” un punct distinct în planul de analiză, ci va fi tratată odată cu efectele contractului.

¹ A se vedea V. Terzea, *Răspunderea civilă contractuală*, Ed. Solomon, București, 2024, p. 35, citat în continuare V. Terzea, *Răspunderea civilă contractuală* (2024).